

## Větevniček *Pseudochoragus piceus* – nový druh pro Čechy (Coleoptera: Anthribidae)

Stanislav Benedikt

Částkova 10, 326 00 Plzeň, Czech Republic; e-mail: sbenedikt@seznam.cz

BENEDIKT S. 2012: Větevniček *Pseudochoragus piceus* – nový druh pro Čechy (Coleoptera: Anthribidae) (Fungus weevil *Pseudochoragus piceus* – new species for Bohemia (Coleoptera: Anthribidae)). – Západočeské entomologické listy, 3: 49–52. Online: <http://www.zpcse.cz/entolisty/entolisty.html>, 25-11-2012.

**Abstract.** *Pseudochoragus piceus* (Schaum, 1845) is recorded from two localities in western Bohemia (Czech Republic) as a new species for Bohemia. New findings have also confirmed the occurrence of *P. piceus* in the Czech Republic since the last known 45 years old record from southern Moravia. Notes on the distribution of the species and its bionomical demands are given. Collecting circumstances are also discussed.

**Key words:** *Pseudochoragus piceus*, Coleoptera, Anthribidae, faunistics, western Bohemia, Czech Republic

### ÚVOD

Větevniček *Pseudochoragus piceus* (Schaum, 1845) (Obr. 1) je v rámci Evropy jediným autochtonním druhem rodu *Pseudochoragus* Petri, 1912. Dalším druhem rodu, který byl uveden ze Španělska (ALONSO-ZARAZAGA 2002), je do Evropy zavlečený, původem severoamerický druh *P. nitens* (LeConte, 1884). Větevniček *P. piceus* je evropským taxonem, který je doložen ze všech zemí střední Evropy (Německo, Polsko, Česká republika, Slovensko, Rakousko a Maďarsko) a mimo tuto oblast je znám také ze Španělska, Francie, Švýcarska, Švédska a Turecka (TRÝZNA & VALENTINE 2011). Je ale pravděpodobné, že bude postupně zjištěn i v dalších zemích, když jednou z příčin všeobecně vzácných hlášení o jeho výskytu je zřejmě i přehlížení druhu v terénu v souvislosti s velmi malými rozměry těla. Významnou roli v otázce vzácnosti druhu může hrát také podobnost s nejmenšími druhy čeledi Ciidae, která patří mezi sběratelsky málo atraktivní čeledi a bývá v terénu často vědomě opomíjena. Známé nálezy druhu v České republice shrnul nedávno TRÝZNA & BENEDIKT (2010): druh byl historicky publikován bez uvedení konkrétní lokality z Moravy FLEISCHEREM (1927–1930) a později i STREJČKEM (1993), ve dvou historických dokladech je znám z Hranic na Moravě a Beskyd, jediný novější nálezy je doložen z roku 1967 z Pavlovských kopců. Větevniček *P. piceus* je nejmenším evropským druhem čeledi Anthribidae, jeho velikost se pohybuje pouze mezi 1,0–1,2 mm. Společně s dalšími našimi druhy větevničků z rodů *Araecerus* Schönherr, 1823, *Choragus* Kirby, 1819 a *Melanopsacus* Jordan, 1924 patří do morfologicky poměrně uniformní podčeledi

Choraginae, charakteristické většinou jednobarevným, hnědým až černým, válcovitým tělem a umístěním tykadlových jamek na svrchní straně nosce tak, že jsou shora dobře viditelné. Samotný rod *Pseudochoragus* lze v rámci této podčeledi jednoznačně



Obr. 1. Větevniček *Pseudochoragus piceus* (Slovakia: Muránska planina). Foto: Z. Kejval.  
Fig. 1. Anthribid beetle *Pseudochoragus piceus* (Slovakia: Muránska planina). Photo: Z. Kejval.

odlišit počtem tykadlových článků: zatímco ostatní rody mají tykadla 11-článková, druhy *Pseudochoragus* mají tykadla 9-článková. Vzhledem upomíná na druhy čeledi Ciidae, jak už bylo zmíněno výše, ale může být zaměněn i s některými drobnými druhy červotočů (Anobiidae) nebo kůrovců (Curculionidae: Scolytinae). Stejně jako druhy zmíněných čeledí žije i tento brouk xylofágně s vazbou na odumírající až mrtvé dřevo (především koncové větvičky) různých listnatých dřevin, pravděpodobná je i jeho další závislost na drobná dřevní mycelia, podobně jako je tomu u většiny ostatních evropských druhů čeledi Anthribidae. Jako živná dřevina bývá uváděna trnka obecná (*Prunus spinosa*) (např. STREJČEK 1990), FRANC (1997, 2004) pak zmiňuje z různých slovenských lokalit nálezy na dubech (*Quercus* spp.). Z bioindikačního hlediska je druh řazen mezi druhy reliktní (TRÝZNA & BENEDIKT 2010), tj. druhy s nejužší ekologickou valencí, obývající výhradně přírodné biotopy, které jsou v podmínkách střední Evropy ohrožovány lidskými zásahy. V Červeném seznamu (TRÝZNA & STREJČEK 2007) byl tento větevničec zařazen do kategorie CR (RE) (vymizelý druh), když autoři zřejmě neznali výše zmíněný nález z Pavlovských kopců. Ve světle současných znalostí o jeho výskytu v České republice a bionomických nárocích (viz dále) by bylo vhodné jej přeradit do kategorie EN (ohrožený druh).

Větevničec *Pseudochoragus piceus* byl nově zjištěn na dvou lokalitách v západních Čechách.

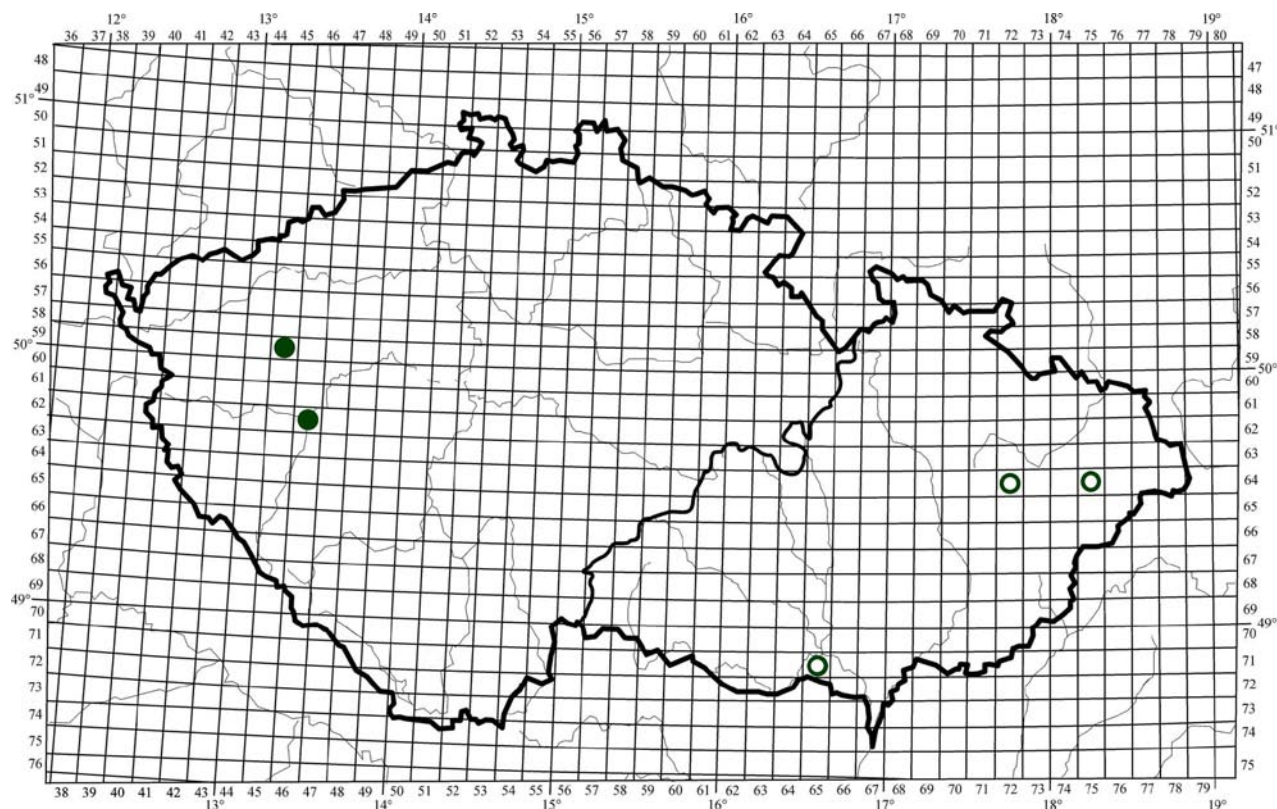
## PŘEHLED NÁLEZŮ

*Pseudochoragus piceus* (Schaum, 1845). Bohemia occ., Plzeň-Zábělá env. (6246), 10.VI.2011, 1 ex., V. Dongres lgt., det. et coll., S. Benedikt revid.; Nový Dvůr pr. Žihle env. (5945), 19.VI.2012, 1 ex., V. Týr lgt. et coll., S. Benedikt det.

**Nový druh pro Čechy a potvrzení výskytu v České republice** (Obr. 2).

## DISKUZE A ZÁVĚRY

Až doposud byl tento druh považován za reliktní nejzachovalejších partií původních nebo přírodně blízkých světlých listnatých lesů v přírodně nejbohatších oblastech. V takových podmínkách byl v posledních letech početněji zjištěn např. na Slovensku (TRÝZNA & BENEDIKT 2010) a s takovými nároky koresponduje i níže uvedený nový nález z Plzně-Zábělé. Druhý z uvedených nálezů ale napovídá, že bionomické nároky brouka nejsou zřejmě tak striktní vzhledem ke stanovišti, jak bylo zmíněno výše, a k životu mu stačí především přítomnost odumírající a drobnými mycelii napadené dřevní hmoty, ovšem na lokalitách alespoň navazujících na oblasti s výskytem přírodních listnatých lesů nižších až středních poloh. Pro úplnost



Obr. 2. Známé nálezy *Pseudochoragus piceus* v České republice; kroužky – nálezy před rokem 1970, kolečka – recentní nálezy.

Fig. 2. Known records of *Pseudochoragus piceus* in the Czech Republic; circles – records before 1970, dots – recent records.



uvádím charakteristiku obou nových lokalit druhu:

1. Plzeň-Zábělá. Nález jednoho exempláře zde byl učiněn smykem podrostu ve staré habřině večer okolo 21. hodiny (V. Dongres, pers. comm.) (Obr. 3). Lokalita na severní hranici Plzně patří mezi vzácně zachovalé zbytky původní dubové habřiny s bohatou hájovou květenou na horním toku Berounky a byla pro tyto hodnoty vyhlášena přírodní rezervací (více viz ZAHRADNICKÝ & MACKOVČIN 2004). V lesním porostu se vedle převažujícího habru nacházejí početné exempláře velmi starých dubů. V blízkém okolí Plzně patří lokalita mezi nejhodnotnější z hlediska výskytu brouků vázaných na zachovalé listnaté porosty. Z významných bioindikátorů zde žijí např. tesaříci *Clytus tropicus* (Panzer, 1795) a *Pedostrangalia re-vestita* (Linnaeus, 1767), lesák *Laemophloeus kraussi* Ganglbauer, 1897 nebo páchník hnědý (*Osmoderma barnabita* Motschulsky, 1845) (vlastní poznatky autora).

2. Nový Dvůr u Žihle. Jediný exemplář byl nalezen oklepem větve jilmu vazu (*Ulmus laevis*) v aleji lemující polní cestu jižně od obce (Obr. 4). Jilmová alej byla v minulosti částečně prořezána, zasychající výmladky na pařezech poskytují vhodné životní prostředí pro hmyz vázaný na toto dřevní stádium. Pozorován zde byl např. masový výskyt tesaříka *Exocentrus punctipennis* Mulsant & Guillebeau, 1856 (V. Týr, pers. comm.). Jedná se tedy o uměle vytvořené stanoviště, které neodpovídá tradovaným názorům na striktní vazbu druhu na lokality s nejvyšší zachovalostí přírody (viz např. TRÝZNA & BENEDIKT 2010). Místo nálezu nicméně bezprostředně sousedí s oblastí horního toku řeky Sřely, jejíž široké okolí bylo kvůli výjimečné zachovalosti a pestrosti přírody vyhlášené přírodní rezervací (viz ZAHRADNICKÝ & MACKOVČIN 2004). Lze tedy předpokládat určitou souvislost mezi výskytem tohoto vzácného bioindikačního druhu a zmíněným komplexem přírodních formací s fragmenty zachovalých smíšených lesů v okolí řeky Sřely.

Zajímavým příspěvkem ke znalostem o bionomii druhu patří zjištění jeho vazby na jilm vaz, který rozšiřuje seznam živných dřevin zmíněných v úvodu. Podle vlastních zkušeností autora ze Slovenska (Muránska planina) je ale zřejmé, že spektrum hostitelských dřevin *P. piceus* je ještě širší – nálezy nebo odchovy zde byly doloženy z lísky obecné (*Corylus avellana*), dubu zimního (*Quercus petraea*) a jeřábu muku (*Sorbus aria*).

Oba nové nálezy naznačují větší rozšíření na území České republiky. Další nálezy druhu lze očekávat zejména v oblastech se souvislejšími komplexy přírodních lesů v nižších a středních polohách, v Čechách především na Křivoklátsku a v Českém krasu, na Moravě pak v karpatské oblasti.



Obr. 3. Interiér dubové habřiny na lokalitě v Plzni-Zábělá. Foto: J. Raisová

Fig. 3. Interior of oak-hornbeam forest at the locality Plzeň-Zábělá. Photo: J. Raisová.



Obr. 4. Jilmová alej (*Ulmus laevis*) jižně od obce Nový Dvůr u Žihle. Foto: V. Týr

Fig. 4. Elm alley (*Ulmus laevis*) southward of the village Nový Dvůr near Žihle. Photo V. Týr.

## PODĚKOVÁNÍ

Za pořízení fotografie imaga děkuji Zbyňku Kejvalovi (Pec pod Čerchovem), za recenze textu pak Jiřímu Skuhrovcovi (Praha) a Miloši Trýznovi (Děčín).

## LITERATURA

- ALONSO-ZARAZAGA M. A. 2002: Lista preliminar de los Coleoptera Curculionoidea del áreas Ibero-Balear, con descripción de Melicius gen. nov. y nuevas citas. – Boletín Sociedad Entomológica Aragonesa, 31: 9–33.
- FLEICHER A. 1927–1930: Přehled brouků fauny Československé republiky [Review of the beetle fauna of the Czechoslovak Republic]. – Moravské muzeum zemské, Brno, 485 pp.
- FRANC V. 1997: Remarkable findings of Anthribid beetles (Coleoptera) in Slovakia and their ecosozological value. – Entomofauna Carpathica, 9: 10–13.
- FRANC V. 2004: Beetles (Coleoptera) of the Strážovské

- vrchy Mts. with special reference to bioindicatively significant species. Pp. 103–115. – In: FRANC V. (ed.): Strážovské vrchy Mts. – research and conservation of nature. – Proceedings of the conference, Belušské Slatiny, 163 pp.
- STREJČEK J. 1990: Brouci čeledí Bruchidae, Urodonidae a Anthribidae. Zoologické klíče. – Academia, Praha, 84 pp. + 24 tab.
- STREJČEK J. 1993: Curculionoidea. Pp. 134–152. – In: JELÍNEK J. (ed.): Checklist of Czechoslovak Insects IV (Coleoptera). (Seznam československých brouků). – Folia Heyrovskyana, 1 (Suppl.): 1–172.
- TRÝZNA M. & BENEDIKT S. 2010: Anthribidae. Pp. 120–133. – In: BENEDIKT S., BOROVEC R., FREMUTH J., KRÁTKÝ J., SCHÖN K., SKUHROVEC J. & TRÝZNA M.: Komentovaný seznam nosatcovitých brouků (Coleoptera: Curculionoidea bez Scolytinae a Platypodinae) České republiky a Slovenska. 1. díl. Systematika, faunistika, historie výzkumu nosatcovitých brouků v České republice a na Slovensku, nástin skladby, seznam. Komentáře k Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eirrhinidae a Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae (Annotated checklist of weevils (Coleoptera: Curculionoidea excepting Scolytinae and Platypodinae) of the Czech Republic and Slovakia. Part 1. Systematics, faunistics, history of research on weevils in the Czech Republic and Slovakia, structure outline, checklist. Comments on Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eirrhinidae and Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae). – Klapalekiana, 46 (Suppl.): 1–363.
- TRÝZNA M. & STREJČEK J. 2005: Anthribidae (větevníčkovití). Pp. 543–544. – In: FARKAČ J., KRÁL D. & ŠKORPÍK M. (eds): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 760 pp.
- TRÝZNA M. & VALENTINE B. D. 2011: Anthribidae: Chora-ginae. Pp. 104–107. – In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds): Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 7. Curculionoidea I. – Apollo Books, Stenstrup, 373 pp.
- ZAHRADNICKÝ J. & MACKOVČIN P. (eds) 2004: Plzeňsko a Karlovarsko. – In: MACKOVČIN P. & SEDLÁČEK M. (eds): Chráněná území ČR, svazek XI. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 588 pp.